

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

«Hva hvis det i framtiden, på mange arbeidsplasser, ikke lenger finnes fagforeningsmedlemmer som tar opp kampen? Ja, da har konsekvensene av høyrealliansens politikk fått fullt gjennomslag. Da har fronten i kampen for kollektive avtaler i Sverige fått en alvorlig sprekk som kan spre seg til andre deler av arbeidsmarkedet.

Stefan Carlén. Med andre ord, side 12 og 13 ►

Er forvalterne av makt og meninger viktigere enn de som skaper ideene?

Forvaltningens makt

Erik S. Reinert

KRON OG MYNT

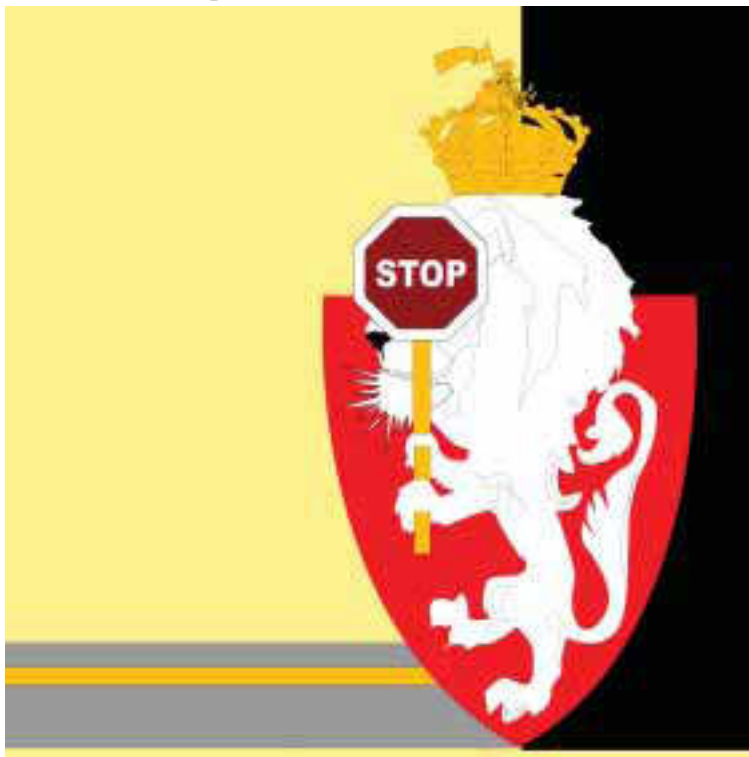
Et resultat av Utenriksdepartementets prisverdige initiativ til høyttenkning omkring norsk utenrikspolitikk – boken «Norges Interesser» – ble lansert omtrent samtidig som en ny norsk «Hvem er Hvem». Bøkene har noe felles, og det har med makt og ideer å gjøre.

De fleste samtaler passer inn i én av tre kategorier: om gjenstander (ting), om personer, eller om ideer. «Hvem er Hvem» ble lansert i Aftenposten som rankinglister av personer som hadde makt, og det pussige var at de som kom høyest på listene ikke var personer som produserer ideer, men de menneskene som siler ut de ideene vi andre skal få del i: mediasjefer. Aller mest påfallende var kulturlivets kjendisliste som bare bestod av forvaltere og ikke folk som skaper noe, ikke Idol-Kurt men Idol-Kurts manager.

«Hvem er Hvem» synes å definere «makt» som forvaltning: det er nesten fristende å si at makt dermed blir definert som evnen til å stoppe nye ideer, og det er jo litt trist. Det er ikke vanskelig å være enig med Anders Heger, som sier følgende om boken: «Dette er som å si at Ibsens forlegger var viktigere enn Ibsen selv, eller at Chaplins sponsor var viktigere enn Chaplin.» Ibsens forleggers viktigste makt lå i la være å utgi Ibsen.

Forvaltere og administratorer må være praktiske folk. Faren ved dette er, som Keynes sier, at «praktiske menn som anser seg som fri for noen intellektuell innflytelse vanligvis er slaver av en eller annen avdød økonom». Det er her Utenriksdepartementets bok kommer inn. Den tar et bredt perspektiv, men likevel synes forvalterne å stå i veien for idébærere. Istedenfor å gi oss Adam Smiths innsikt at et land trenger en industrisektor for å vinne en krig, er bokens budskap filtrert gjennom forvaltere av en ricardiansk tenkning der det ikke spiller noen rolle hva vi produserer. Det helt vesentlige forholdet mellom et lands produksjonsstruktur og dennes geografiske fordeling og landets strategiske styrke kommer ikke klart frem. Man er slaver av David Ricardo og feil sidetall hos Adam Smith.

Utenriksdepartementets bok peker imidlertid på et gigantisk kunnskapshull: «Manglende kunnskap om det som skaper utvikling.» Vi vet egentlig ikke hva som gjør et land rikt. Tenk om Norge kunne bruke en promille av sine bi-standsmidler til en internasjonal

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

idédugnad for å prøve å fylle dette kunnskapshullet som skaper så meget fattigdom i verden?

Det krever imidlertid at vi reformerer eller fjerner dem som forvalter makten til å bestemme hvilke økonomer vi andre skal være slaver av. Noen ganger skifter nemlig tidsånden historiske helter, og i år feirer vi et dobbelt jubileum for slike idéøkonomiske tideverv.

Det er 160 år siden John Stuart Mill i 1848 overbeviste verden om at David Ricardo tok feil i sin handelsteori: et

«Folk med nye ideer tar en meget stor risiko»

land må diversifisere ut av primærproduksjon for å bli velstående. Det er 60 år siden alle FN's daværende medlemsland underskrev Havana-charteret, en økonomisk verdensordning som gjorde det mulig for fattige land å prioritere sysselsetting og industrialisering før man åpner for frihandel. I praktisk politikk var resultatet det samme som Mill skapte 100 år tidligere.

Tenk om Norge kunne slutte å stå med lua i handa intellektuelt sett og beundre levende økonomer som nærmere verdens sentrum for lengst har tapt sin glans. Tenk om vi kunne gå i bresjen for å bringe frem nye ideer, hjelpe til med å dytte tidevervet frem istedenfor å være bremseklosser. «Saper aude» – tør å vite

– var opplysningstidens motto. Dette innebar også å tenke fritt og uavhengig av gamle autoriteter.

Mer eller mindre byråkratiske forvaltere av ideer har imidlertid et helt annet insentivsystem enn folk som skaper ideer. Byråkrater avanserer nokså automatisk dersom de ikke gjør tabber, og de får dermed en stor risikoaversjon. Folk med nye ideer tar derimot en meget stor risiko inntil ideen har slått igjennom. Edison tok en stor risk ved å arbeide med glødelampen når man kunne lese i datidens leksikon at elektrisk lys var skadelig for øynene. Mill tok en stor risk ved å ta avstand fra Ricardo, men han vant frem i praktisk politikk.

Enhver karrierebevisst forvalter av egen makt ville skydd Edison og Mill som pesten. Et land der administratorene og deres vetorett dyrkes fremfor idéskaperne blir slave av det Anton Martin Schweigaard kalte «Kong Status Quo». En bremsekloss både for seg selv og andre. Men vi kan endre det hvis vi tør å gjenskepe tidsånden fra 1848 og 1948.

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).
ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Grønn kriger

Noe som kaller seg Vindermagasinet intervjuer Petter Stordalen, «den grønne kriger» (!):

Med et stort hus, mange biler og båter, eget helikopter og privatfly har flere stilt spørsmål ved Stordalens miljøtroverdighet. Konfrontert med dette, sier han:

– Ja, jeg slipper ut for mye CO₂ og har et forbedringspo-

tensial, men jeg kjøper utslippskvoter for alle reiser. Jeg har en Think-bil og en hydrogenbil, selv om den bare kan brukes i Porsgrunn. Jeg har også en hybridbil, og når jeg får en Mercedes biodiesel, blir jeg karbonnøytral.

Hvorfor ikke skaffe enda noen flere kjøretøy, og gå i plass.

Har skjont det.

Understatement

Dagbladet melder følgende:

Pink-Floyd-keyboardist død av kreft.

Tror ikke på gjenforening.

Og enda er det noen som beskylder tabloidene for å overdrive.

Velkommen etter

Sjeføkonom Knut Anton Mork i Handelsbanken beskriver konkursen i Lehman Brothers som en følge av overmott, griskhet og total ignoranse for risiko.

Skapet på plass.

Denne spalte tar en Frp: Hva er det vi **alltid** har sagt?

Som ventet

Svært få lar seg sjokkerte av at Bård Hoksrud (Frp) mener bompengefinansiering av veitbygging er tøv, skriver Varden.

Her har Skien-avisa utvilsomt sine ord i behold, men et pent oppslag ble det likevel.